

Rozvojový program environmentálního poradenství v České republice pro období 2008 - 2013

Účelem Rozvojového programu environmentálního poradenství v České republice (dále jen „program“) pro období 2008 – 2013 je stanovení strategických opatření (priorit) v oblasti poradenství zaměřeného na životní prostředí v České republice pro období 2008 až 2013. Dosud nebyl pro tuto oblast obdobný samostatný materiál vypracován, a proto se jedná o stěžejní strategický dokument, podle kterého se bude environmentální poradenství systematicky a koordinovaně rozvíjet. Na program budou následně navazovat koncepční a metodické materiály zpracované především do Realizačního plánu, který bude obsahovat konkrétní aktivity v jednotlivých opatřeních, včetně odpovědností a způsobu sledování efektivity. Realizační plán bude vždy po třech letech vyhodnocen a aktualizován.

I. Východiska programu

Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí ve znění zákona č. 6/2005 Sb. v § 13 Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta v bodu 3 c) stanoví: „Ministerstvo životního prostředí podporuje rozvoj osvěty vedoucí k preventivní ochraně životního prostředí (dále jen "environmentální poradenství“)“. Dále v bodu 5 b) stanoví, že „Kraje v samostatné působnosti podporují rozvoj environmentálního poradenství.“

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice (schválený usnesením vlády č. 1048/2000) obsahuje konkrétní dílčí úkoly pro oblast environmentálního poradenství, které mají naplnit stanovený cíl „poskytovat odborné a kvalifikované rady a doporučení veřejnosti, popularizovat výsledky vědy a výzkumu ve prospěch životního prostředí v praxi, přibližovat šetrné životní standardy požadavkům veřejnosti a ovlivňovat veřejnost ve směru (trvale) udržitelného rozvoje společnosti“.

Akční plán Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR na léta 2007 – 2009 (schválený usnesením vlády č. 1155/2006) obsahuje především následující úkoly týkající se environmentálního poradenství:

- ustavit podskupinu meziresortní pracovní skupiny environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty při MŽP ke **zpracování rozvojového programu environmentálního poradenství v ČR** - významné služby ve veřejném zájmu a předložit jej vládě ke schválení do konce roku 2007,
- zvyšovat odbornou úroveň a zlepšovat dostupnost informací poskytovaných pro komplexní **informování podnikatelské veřejnosti** v oblasti životního prostředí, včetně zavádění nejlepších dostupných technik, ekologického provozu budov i kanceláří,
- zajistit environmentální osvětu a poradenství pro podnikovou sféru a odbornou veřejnost v oblasti **průmyslové ekologie**,
- podporovat **vyškolení odborných pracovníků** pro environmentální poradenství (se zaměřením zejména na živnostníky, malé a střední podniky a na spolupráci s obcemi)

- v regionech v otázkách vztahu podnikání a životního prostředí, včetně podmínek hospodaření v rámci pravidel „cross-compliance“ u podnikatelů v zemědělském sektoru,
- poskytovat informace o mimoprodukčních funkcích **zemědělství a lesnictví**, o hospodářství šetrném k životnímu prostředí s upřednostněním ochrany biodiverzity, o vodním hospodářství a hospodaření na půdě; proškolovat odborníky a zajišťovat ekologické (environmentální) poradenství, podpořit produkci a marketing výrobků ekologického zemědělství, propagaci bioprodukce a zdravých potravin,
  - cíleně rozvíjet poradenskou činnost zaměřenou k rozvoji podnikání, naplňující zároveň i zásady optimálního **využití přírodních zdrojů**, zejména obnovitelných, ochrany biodiverzity, geodiverzity, krajiny a krajinného rázu, environmentální poradenské činnosti organizací státní správy, malých a středních podnikatelských subjektů a nestátních neziskových organizací (včetně iniciace nových, auditování činnosti a systému akreditací) za předpokladu vysoké profesionality,
  - cíleně podporovat rozvoj environmentálního poradenství **v každém kraji a regionu** jako službu ve veřejném zájmu,
  - v rámci Krajských informačních středisek systematicky poskytovat informace o možnosti zapojení se do programu místních Agend 21 a o uplatňování udržitelného rozvoje **na místní a regionální úrovni**; spolupracovat při tom s environmentálními poradci, poradnami, místními iniciativami a NNO,
  - monitorovat pravidelnou **grantovou podporu projektů** EVVO, VUR a grantovou podporu environmentálního poradenství veřejnosti a zajistit dostupnost informací o této podpoře,
  - začleňovat environmentální (ekologické) poradenství v ČR do **mezinárodních sítí a mezinárodní spolupráce**.

Environmentální poradenství je obsaženo i v dalších dokumentech a zejména pak podporuje naplňování cílů či záměrů, které jsou v nich obsaženy. Například **Státní politika životního prostředí 2004 – 2010** (usnesení vlády č. 235/2004) definuje řadu opatření a cílů pro oblast životního prostředí i pro jednotlivé sektory. Environmentální poradenství je zde zahrnuto v kontextu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty.

II. Hlavní principy environmentálního poradenství

Environmentální poradenství (dále i EP) je soubor služeb, které pomáhají občanům i specifickým cílovým skupinám při **řešení konkrétních otázek a životních situací souvisejících s životním prostředím**. EP je založeno na **přímé komunikaci s klientem a na nabídce objektivních expertních rad, které pomohou při řešení klientova dotazu či situace**.

Environmentální poradenství je odborná činnost spočívající v poskytování expertních konzultací (rad), posudků, pomoci s přípravou a vedením konkrétních projektů, řízení procesů, poskytování primárních informací a také činností směřujících ke zprostředkování specifických služeb. EP využívá výsledků vědy a výzkumu a zprostředkovává relevantní odborná data.

Kvalifikované environmentální poradenské služby jsou zajišťovány na národní, regionální i místní úrovni. Vykonává zprostředkující roli mezi občanem a veřejnou správou tím, že vycházejí ze znalosti legislativy, státních, regionálních i lokálních environmentálních koncepcí a rozvojových programů. Usnadňují tak veřejnosti i specifickým cílovým skupinám orientaci v ochraně životního prostředí, v dodržování legislativy, využívání ekonomických i dobrovolných nástrojů a v požadavcích na udržitelnou výrobu a spotřebu. Hlavním efektem poradenství jsou tak přímé změny chování ve prospěch environmentálně příznivějších řešení.

Základní cílové skupiny environmentálního poradenství jsou:

- veřejnost a zájmová sdružení občanů,
- veřejná správa,
- podnikatelský sektor včetně zemědělství,
- nestátní neziskový sektor.

Hlavní poskytovatelé environmentálního poradenství jsou:

- státní sektor a některé jím zřízené organizace,
- komerční sektor - specializovaní jednotlivci nebo firmy,
- neziskový sektor - specializované nestátní neziskové organizace,
- vybrané odborné vědecké instituce a vysoké školy,
- vybrané kulturně vzdělávací a zdravotnické instituce,
- specializované sdělovací prostředky.

Základní požadavky na kvalifikaci environmentálního poradce jsou:

- odpovídající vzdělání, profesní znalosti, dovednosti a zkušenosti,
- trvalé profesní vzdělávání,
- profesionalita,
- objektivita, nestrannost,
- komunikační dovednost (včetně facilitace procesů, mediace, řízení/řešení konfliktů).

Systémové poradenství je jednou ze základních metod environmentálního poradenství, které je postaveno na dlouhodobém a komplexním procesu vzájemné spolupráce mezi **poradcem a klientem, a to od prvního předložení dotazu až po nalezení optimálního řešení**. Mezi základní metody práce systémového poradenství patří:

- **zprostředkování/delegování** - ukáže správný způsob, jak najít pomoc tím, že odkáže na jiné odborníky nebo organizace,
- **poskytování specifických informací** - přes osobní kontakt, telefon, e-mail, internetové stránky, stejně jako prostřednictvím tištěných materiálů, letáků, brožur, seminářů, kurzů atd.,
- **odborný posudek, analýza, hodnocení** - analýza a hodnocení problémů klienta a doporučení environmentálně vhodných/udržitelných řešení,

- **odborné a procesní poradenství** - systém poradce je napojen na systém klienta, odborník navrhuje a řídí procesy a napomáhá jejich zavedení do systému klienta,
- **management na dobu určitou** - jediný případ, kdy environmentální poradce přebírá na určitou dobu zodpovědnost za řešení problému.

Výběr vhodného typu poradenské služby a propojování jednotlivých typů služeb podle potřeb klienta vytváří přidanou hodnotu environmentálního poradenství a odlišuje jej tak od běžných osvětových a informačních služeb.

Dosud bylo toto poradenství chápáno jako součást environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, jeho postupný rozvoj jej však etabluje jako **samostatný nástroj politiky životního prostředí**, který přispívá k naplňování stanovených cílů. Je založen na efektivním poskytování určitých služeb a současně na iniciativě a vstřícnosti zájemců o tyto služby. Touto formou je dosahováno stanovených záměrů či cílů efektivněji a levněji, než například aplikací nástrojů regulativních (administrativních) či ekonomických, které vyvolávají obvykle významné ekonomické dopady či finanční nároky. Environmentální poradenství také plní nezastupitelnou roli v oblastech, kde není možné nebo efektivní aplikovat jiné nástroje.

III. Hlavní opatření programu

1. Systémová opatření

- a) Postupné budování a rozvíjení funkčního systému pro poskytování dostupných kvalifikovaných environmentálních poradenských služeb;
- b) Zpracování Realizačního plánu Rozvojového programu environmentálního poradenství pro konkretizaci a rozpracování hlavních cílů a opatření;
- c) Zajištění pravidelné činnosti mezíresortní pracovní skupiny pro environmentální poradenství (především pro koordinaci při plnění programu);
- d) Formulace environmentálního poradenství jako samostatného nástroje politiky životního prostředí;
- e) Zohledňování cílů a úkolů environmentálního poradenství ve strategických koncepčních materiálech;
- f) Cílený rozvoj environmentálního poradenství v každém kraji a regionu;
- g) Metodické ovlivňování krajských úřadů a statutárních měst k účinné trvalé podpoře environmentálního poradenství, zajišťování poradenství v oblasti uplatňování principů udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni;
- h) Zajišťování úzké spolupráce se sítěmi ekologických poraden a asociacemi poradenských organizací;
- i) Příprava programů a projektů napomáhajících uvádění přijatých koncepcí, politik, zákonů a nástrojů do praxe.

2. Kvalifikace a profesní růst poradců

- a) Formulace požadavků na kvalifikaci poradců;
- b) Iniciace studijního oboru či dlouhodobého vzdělávacího programu ve spolupráci s vysokými školami;
- c) Iniciace zařazení environmentálních poradců do seznamu profesí (soustava kvalifikací);
- d) Iniciace kursů pro environmentální poradce u certifikačních orgánů pro certifikaci personálu;
- e) Iniciace rekvalifikačních kurzů pro environmentální poradce;
- f) Vytvoření systému dalšího profesního vzdělávání pro environmentální poradce;
- g) Příprava a zpřístupnění vzorových vzdělávacích modulů vhodných pro jednotlivé sektory a skupiny pracovníků, včetně uchazečů o zaměstnání.

3. Standardizace poradenských služeb

- a) Formulace měřitelných a ověřitelných standardů pro poradenské služby (včetně etického kodexu poradce);
- b) Zpracování návrhu na certifikaci environmentálních poradců a environmentálních poraden;
- c) Vytvoření a provozování systému certifikace poradců a poraden;
- d) Sestavení registrů certifikovaných environmentálních poradců a poraden, jejich zveřejnění a pravidelná aktualizace.

Základem kvalifikovaného poradenství je certifikovaná osoba – environmentální poradce.

4. Tématické zaměření služeb

- a) Zajišťování environmentálního poradenství pro podnikovou sféru a odbornou veřejnost v oblasti průmyslové ekologie, zavádění nejlepších dostupných technik a environmentálně šetrných technologií, ekologického provozu budov a kanceláří, trvalého snižování energetické náročnosti výrobních procesů a budov, využívání alternativních energií a rozvoje programu IPPC;
- b) Poskytování poradenských služeb v oblasti mimoprodukčních funkcí zemědělství a lesnictví, vodním hospodářství a hospodaření na půdě, podpoře produkce a marketingu výrobků ekologického zemědělství, propagace bioprodukce a bio potravin a podmínek hospodaření v rámci pravidel „cross-compliance“ u podnikatelů v zemědělském sektoru;
- c) Cílené rozvíjení poradenské činnosti zaměřené na rozvoji podnikání, naplňující zároveň i zásady optimálního využití přírodních zdrojů (zejména obnovitelných), ochrany biodiverzity, geodiverzity, krajiny a krajinného rázu;
- d) Poskytování poradenských služeb veřejnosti zaměřené na úspory energie v domácnostech, využívání alternativních zdrojů energie, recyklace, třídění a nakládání s odpady, využívání obnovitelných zdrojů energie, šetrné pěstování plodin, obecná ochrana životního prostředí a přírody, zapojení veřejnosti do rozhodování o životním prostředí, orientaci v předpisech, vyhláškách a dalších právních dokumentech týkajících se povinností a práv občanů ve vztahu k životnímu prostředí;

- e) Poskytování poradenských služeb v oblasti dobrovolných nástrojů (např. EMAS, čistší produkci, dobrovolné dohody, ekologicky šetrné výrobky) a v oblasti finančních podpor ekologických projektů (včetně pomoci s přípravou žádosti o podporu).

5. Datové a informační zdroje

- a) Identifikace vhodných dat a informací pro environmentální poradenství a jejich následná aktualizace (podle stavu poznání a potřeb poradců i cílových skupin);
- b) Prezentace dat a informací na sdílených stránkách přístupných certifikovaným poradcům;
- c) Internetová prezentace/rozcestník základních informací pro klienty i poradce o základních otázkách v jednotlivých oblastech ochrany životního prostředí, včetně odkazu na dostupné poradenské subjekty;
- d) Stimulace zpracování relevantních dat, informací a výměny zkušeností z praxe.

6. Spolupráce a výměna zkušeností

- a) Přenos a výměna zkušeností mezi poradenskými subjekty (i ze zahraničí) včetně iniciování společných partnerských projektů
- b) Pravidelné konference (včetně konferencí poradenských „platform“ pro specifické oblasti);
- c) Vydávání elektronických a tištěných materiálů a médií;
- d) Prezentace příkladů dobré praxe a úspěchů environmentálního poradenství.

7. Propagace služeb environmentálního poradenství

- a) Zajištění informační kampaně o environmentálním poradenství, jeho službách a poradenských subjektech (zahrnující i využití veřejnoprávních médií);
- b) Propagace s využitím internetu - např. databáze subjektů s odkazy a tříděním dle regionu, specializace, apod.;
- c) Propagace v běžných tiskovinách veřejné, soukromé i nevládní sféry;
- d) Publikace samostatných informačních a propagačních tiskovin;
- e) Distribuce informačních materiálů prostřednictvím informačních středisek a center obcí, veřejných institucí, profesních sdružení, podnikatelských svazů a asociací apod.;
- f) Cílené informování obcí na všech úrovních - zejména pro možnost přesměrování poptávky po poradenských službách na vhodné subjekty.

8. Financování environmentálního poradenství

- a) Specifikace nákladů nutných k zajištění jednotlivých forem environmentálního poradenství (vždy pro jednotlivé záměry, oblasti, roky atd.);
- b) Specifikace a zdůvodnění požadavků na poskytování bezplatného poradenství jako služby ve veřejném zájmu, které je určeno veřejnosti;

- c) Formulace požadavků na finanční podporu jednotlivých forem environmentálního poradenství (dotační a grantové programy na lokální, regionální i národní úrovni nebo na přímé smluvní bázi);
- d) Uplatňování jednotlivých požadavků na finanční podporu, případně spolupráce s žadateli o finanční podporu;
- e) Zajišťování dostupných informací o možnostech podpory environmentálního poradenství;
- f) Analýzy možností postupného rozšiřování finanční podpory environmentálního poradenství.

9. Mezinárodní aspekty environmentálního poradenství

- a) Zajišťování výměny zahraničních zkušeností a prezentace aktivit v ČR a v zahraničí;
- b) Začleňování environmentálního poradenství v ČR do mezinárodních sítí a mezinárodní spolupráce;
- c) Posouzení možnosti iniciace fóra environmentálního poradenství na úrovni EU.

10. Vyhodnocování environmentálního poradenství a zpětná vazba

- a) Vytvoření metodiky a kontrolních mechanismů pro vyhodnocování celého systému environmentálního poradenství, včetně hodnocení jeho efektivnosti;
- b) Vyhodnocování pokrytí potřeb environmentálního poradenství (plošné pokrytí, nabídka služeb, tematické zaměření);
- c) Zajištění systému zpětných vazeb od poradenských subjektů;
- d) Zajištění systému zpětných vazeb postihující dopady na klienty – např. formou sociologických průzkumů, dotazníkových šetření spokojenosti klientů, písemným vyjádřením partnerů poraden (např. obcí), ze závěrečných projektových zpráv apod.;
- e) Monitorování pravidelné grantové podpory environmentálního poradenství;
- f) Podávání informací a zpráv o environmentálním poradenství – např. v rámci každoroční Zprávy o životním prostředí.

Seznam užitých zkratek:

CENIA - Česká informační agentura životního prostředí

ČR – Česká republika

EMAS - zavedení systému řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí

ESF – Evropský sociální fond

EVVO - environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

EP – environmentální poradenství

IPPC – integrovaná prevence a omezování znečištění

MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MZe – Ministerstvo zemědělství

MŽP – Ministerstvo životního prostředí

NNO – nestátní nezisková organizace (nebo pl.)

OP RLZ – Operační program Rozvoje lidských zdrojů

OP ŽP - Operační program Životní prostředí

STEP – Síť ekologických poraden

VUR – vzdělávání k udržitelnému rozvoji